

5. HEIDEGGER, M., *Ce este metafizica? - Repere pe drumul gândirii*: București, Editura politică, 1988, pp. 33-34.

6. Ibid., p. 34

7. Ibid., p. 35

8. Ibidem

9. Ibid., p. 36

10. Ibidem

11. Ibid., p. 38

12. Ibidem

13. Ibid., pp. 39-40

14. Ibid., p. 40

15. Ibid., p. 40

16. Ibid., p. 40

17. Ibid., pp. 41-42

18. Ibid., p. 44

19. Ibid., pp. 49-50

SOCRATE DESPRE UNII TERMINI DIN LIMBA GETO-DACILOR

Partea II

Ștefan LUPAN
Doctor în filosofie

Din vechea tradiție geto-dacă *pyros* în sens de ardere constituie remediul de aducere la modul jinduit, agreabil curat, lipsit de impurități nedorite orice lucru, cât material, atât și spiritual. Impuritatea în lucruri provoacă dezgust în simțuri și îngrijorare în suflet. Dar și omul, care procedează contrar ordinii presupuse în societate este caracterizat ca păcătos, punându-i-se pe seama sufletului aceste devieri și mereu se mizează pe posibilitatea de a îndrepta persoana pe calea cea bună prin **curățirea** sufletului, ultima șansă, care era imaginată fiind **purgatoriul**, locul de pe urmă, care mai mult avea scopul să frâneze pornirile rele prin înfricoșare. Un argument în plus, că termenul **pyros** în sens de **curățire** este propriu limbii geto-dace înainte de a fi împrumutat de greci, adică cu vechimea de 3 000 de ani, deoarece în acest sens grecii foloseau termenul **catharsis**, care și în limba noastră, deși mai restrâns, se folosea, și azi se întrebuințează la denotarea procesului de a curăți, de a înlătura rădăcinile de la supafață la butucii de vie - **a cotări**, precum și animalulcal, care i se face operația de **curățire**, primește din acel moment denumirea de **catâr** (de la catharsis). Să nu fie confundat cu măgarul căruia îi mai zic eronat catâr în loc de **msk, mscub**.

Animalele de prăsilă, caii, dar într-un sens și oamenii, care se pretind purtători neprihăniți a genului propriu, se caracterizează prin sângele **pur**. Usturoiul de pădure, cules odată cu prima urzică se numește **pur**.

În tradiția culinară coacerea pâinii și plăcintelor în cuptor, alături de covată, în care se frământa aluatul și se pune la **doschit**, era și **chersînul**, în care se pune pânea și celelalte copturi scoase din cuptor. În medicină cazurile de dereglări intestinale sau ctomachale aveau ca remediu **purgativ - purghenul**. Deasemenea în medicină cazurile de izbucnire pe corp a petelor roșii, a luat denumirea de **purpură** (roșu aprins), precum și starea de febră este numită **pyrexie** (a ieși foc).

În viața călugărească în Europa secta, care își propunea scopul de a se ține pe fâgaș fără păcate, un fel de postori împotriva corupției și vieții răsfățate a aristocraților, au luat numele de **puritani**. În lingvistică curentul, care pledează pentru terminologia fără impurități și împrumuturi din alte limbi, împotriva abundenței neologismelor, se numește **purism**. În psihologie persoana, care e predispusă la frica de focul aprins, se numește **pyrofof** (pirofobie), iar înclinarea de a aprinde orice, de a da foc fără necesitate, se numește **pyromanie**.

În mineralogie **pirita** este un mineral de sulfid feros, din care se produce acidul sulfuric, care «arde» orice materie. **Pyroxenul** este mineral bogat în calciu, fer și magneziu. Un exploziv pentru dobândirea mineralelor este **pyroxilul**. În chimia neorganică se folosește **pyroliza**, „descompunerea la temperaturi înalte”, a carbonului, hidrogenului etc., formând multe produse folosite în sinteza materialelor organice. În continuare la cele scrise în prima parte a opusului nostru (2018) mai completăm, că în botanică mai sânt câteva specii de plante, trestii de baltă, numite **pipirig, pipiriguț**, dar și **tipirig** cu diferența în prefixe, la care DEX-ul limbii române afirmă, că etimologia lor este necunoscută, dar din aceste socoteli etimologice cred, că cititorului îi va fi clară proveniența acestui grup de cuvinte.

Credem, că noțiunea geto-dacică de **pyros**, ca material pentru lărgirea semnificării lingvistice nu se epuizează cu exemplele menționate, însă dorim să accentuăm, că sensul principal de **a curăți** a noțiunii **pyros** este contrar, **cardinal opus** celui de **hydor** – apă. Focul și apa din cele mai vechi timpuri erau concepute ca contrare: apa stinge focul, răcește căldura și a.m.d., dar și focul face să se evapore apa, usucă lucrurile umede (**ude**). Apa în toate ipostasele ei se arată ca stihie, care murdărește „măscărește”, generează bolile, adună gunoiul, (în sens de punoi infectuos). În apă au sălașul cele mai odioase făpturi, care primesc numirile de la **hydor: hydra** (în fantezii poate avea multe capete, coadă, suprafața mucoasă, respingătoare, rece etc.).

Și, respectiv, după înfățișarea cea mai respingătoare a viețuitoarelor de apă, de baltă, primesc adjectivul de **hîd, hîdos, hidoșenie** (în franceză – hideur), apoi diferite animale acvatice, inclusiv cele fantastice șerpi balauri, viermi, chișcari, crocodili, salamandre etc. se caracterizează cu termenul **had, hadini** (rus.zad,

зaды, зaдуна): salamandra cu gelul ei rece stinge focul, Hercules a ucis **Hydra** din Lernea, care impunea frica locuitorilor, lucru asemănător cu fiara nevăzută din lacul Loh-Ness. Dacă ne referim numai la formele substantivale, apoi din cele mai vechi timpuri în limbă se folosesc cuvintele: *udeală* - îndeosebi pentru consemnarea stării de umezeală a solului, *udat* și *udătură* - pentru procesul de irigare a plantelor, dar *udătură* înseamnă și suplinirea cu lichide a apei în organism. Eliminarea prin piele a apei din organism se numește *asudare, asudat* (verb. **a asuda**), iar lichidul- *sudoare*- direct din hydor, cu trecerea aspirației în „s”.

Un termen aparte îl constituie *hydropiper* (chiperiul de baltă), care este alcătuit din ambele cuvinte: *hydor* și *pyros (piperos)*. Mulțimea de cuvinte în limba noastră, care îmbrățișază o semantică largă constituie un argument în plus, că acești termeni au originea lor nu în împrumuturi, dar în izvorul limbii străbune a geto-dacilor.

PEDRO CUBERO SEBASTIAN (1645 - ca 1696)
UN CĂLĂTOR SPANIOL LA MOSCOVA
ÎNSOȚIT DE NICOLAE MILESCU SPĂTARUL

Ștefan LUPAN
Doctor în filosofie

În anul 1997, la conferința bianuală închinată activității cărturarului și diplomatului Nicolae Milescu Spătarul organizată la Academia de Științe a Republicii Moldova cu titlul «Lecturi Milesciene», cercetătoarea română stabilită cu traiul în Spania E.Popeangă-Chelaru 1 pentru cititorul nostru pentru prima dată a scos din neant persoana călătorului iezuit **Pedro Cubero Sebastian**, care în lucrările sale, rezultate din călătoriile în diferite părți ale lumii pentru a face cunoștință cu poparele „barbare”, cu credințele, riturile și ceremoniile, cu alte evenimente demne de memorizat, a fost și la Moscova 2, unde în timpul audienței la țarul Alexei Mihailovici traducător i-a fost „*Espartario de nación valaco*”, despre care a aflat, că țarul l-a însărcinat să facă călătoria cu misiune diplomatică în China. Probabil din spusele proaspete ale lui Nicolae Milescu, Cubero scrie:

„...ed Ducado de Siveria, por donde desde la ciudad de Moscova se va a la gran China por tierra en breve espacio de tiempo”. (Ducatul Siberiei, prin care de la Moscova se (poate) ajunge pe uscat în scurt timp până la marea împărăție a Chinei).